

Edukacija

Lietuvos gyventojų
genocido ir
rezistencijos
tyrimo
centre

© Lietuvos gyventojų genocido ir
rezistencijos tyrimo centras, 2023

© Elena Matulionienė, maketavimas
ir meninis apipavidalinimas, 2023

LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRAS

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras (toliau – Centras) yra tarpžinybinė valstybės institucija, tirianti visas genocido bei nusikaltimų žmonijai ir žmoniškumui apraiškas ir Lietuvos gyventojų persekiojimą okupacijų metais, taip pat ginkluotojo ir neginkluotojo pasipriešinimo okupacijoms procesus, inicijuojanti genocido organizatorių ir vykdytojų teisinį įvertinimą. Memorialinis departamentas įamžina laisvės kovotojų ir genocido aukų atminimą, rengia muziejines ekspozicijas ir parodas, vykdo istorinės tematikos sklaidą leidamas leidinius, organizuodamas konferencijas, seminarus ir minėjimus.

Memorialinis departamentas yra sukaupęs gausią vaizdinę ir dokumentinę medžiagą, filmuotą ir rašytinių partizaninio karo dalyvių, jų rėmėjų, buvusių tremtinių ir politinių kalinių atsiminimų bazę, kurios pagrindu vykdo pilietinio ir tautinio ugdymo edukacinę programą „Okupacijų istorija jaunimui“ ir muziejinę edukacinę programą „Atverta istorija“.

EDUKACINĖ PROGRAMA

OKUPACIJŲ ISTORIJA JAUNIMUI

Centro vykdomos pilietinio ugdymo edukacinės programos „Okupacijų istorija jaunimui“ tikslas – skatinti jaunimą formuoti demokratinę ir pilietinę savivoką gilinantis ir tyrinėjant sudėtingą sovietų ir nacių okupacijos laikotarpį, Lietuvos visuomenės naikinimą, ginkluotąją ir neginkluotąją rezistenciją okupacijoms, Lietuvos nepriklausomybės atgavimo istoriją. Įgyvendinant programą organizuojami mokinių kūrybinių darbų konkursai, parodos, diskusijos, filmų peržiūros, atmintinų įvykių aptarimai, susitikimai ir kiti renginiai su mokiniais, mokytojais bei publikuojami konkurso dalyvių darbai, rengiamos mokymosi priemonės ir metodinė medžiaga.

Programa siekiama kurti jaunimo dialogišką santykį su praeitimi, atskleisti istorinės praeities pažinimo svarbą šių dienų visuomenės gyvenime, skatinti jaunimo pilietiškumą, kūrybiškumą ir savarankišką bei kritinį mąstymą.

Centras su Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamentu prie Krašto apsaugos ministerijos bei kitais partneriais kasmet organizuoja tradicinę edukacinės programos nacionalinį mokinių konkursą „Lietuvos kovų už laisvę ir netekčių istorija“. Šiuo konkursu siekiama skatinti jaunimo domėjimąsi Lietuvos istorija, tirti sudėtingus įvykių liudininkų likimus ir istorijas, taip skatinant skirtingų kartų bendravimą ir ugdamt patriotiškumą.

Konkursas unikalus tuo, kad ugdo gebėjimus ne tik parengti tiriamuosius darbus, rašyti rašinius ar apybraižas, bet ir kurti dainas, filmus, instaliacijas, foto montažus, piešinius bei rinktis kitas savo istorinio supratimo išraiškos formas ir priemones.

Konkurse kviečiame dalyvauti 5–12 klasių mokinius iš Lietuvos ir lietuviškų mokyklų užsienyje.

Informacija apie konkursą teikiama interneto svetainėje www.genocid.lt (skiltyje Edukacija/Konkursas) ir LGGRTC Atminimo programų skyriuje tel. +370 646 49830 arba el. p. konkursas@genocid.lt.

EDUKACINĖ PROGRAMA ATVERTA ISTORIJA

Okupacijų ir laisvės kovų muziejus ir Tuskulėnų rimities parko memorialinis kompleksas kviečia organizuotas Lietuvos mokinių ir studentų grupes dalyvauti edukacinėje pilietinio ir tautinio ugdymo programoje „Atverta istorija“. Ši programa jaunimą supažindina su XX a. vidurio ir antrosios pusės Lietuvos istorija: Sovietų Sąjungos įvykdyta Lietuvos okupacija ir aneksija, ginkluotojo ir neginkluotojo pasipriešinimo kova, sovietų valdžios vykdytomis masinėmis represijomis, pastangomis išsaugoti tautinę savastį okupuotoje Lietuvoje, kalinimo ir tremties vietose, kasdieniu žmonių gyvenimu totalitarinio režimo, kuris įvairiomis priemonėmis siekė sukurti naująjį sovietinį žmogų – *homo sovieticus*, sąlygomis.

EDUKACINIAI UŽSIĖMIMAI IR ŽAI-
DIMAI. TEMINĖS IR APŽVALGINĖS
EKSKURSIJOS. DOKUMENTINIŲ FILMŲ
PERŽIŪROS ORGANIZUOJAMOS AT-
SIŽVELGIANT Į LANKYTOJŲ AMŽIŲ.
VISUOSE EDUKACINIUOSE UŽSI-
ĖMIMUOSE NUMATYTOS PRAKTINĖS
SAVARANKIŠKO DARBO UZDUOTYS.
DISKUSIJOS. KURIŲ METU UGDOMI
DALYVIŲ GEBĖJIMAI DIRBTI IR
ANALIZUOTI ISTORINIUS ŠALTINIUS.
SAVARANKIŠKAI INTERPRETUOTI
PRAEITIES ĮVYKIUS. VYKDANT PRO-
GRAMOS SKLAIĐĄ ORGANIZUOJAMI
EDUKACINĖS PROGRAMOS „ATVERTA
ISTORIJA“ PRISTATYMAI MOKYKLOSE.

OKUPACIJŲ IR LAISVĖS KOVŲ MUZIEJUS (Aukų g. 2A)

Okupacijų ir laisvės kovų muziejus įsikūręs pastate, kuriame beveik pusę amžiaus veikė sovietinės saugumo tarnybos, pasauliui geriausiai žinomos KGB vardu. Pastato istorija mena daug lemtingų Lietuvos istorijos lūžių – vienos ar kitos okupacinės valstybės įstaigos jame veikė beveik šimtą metų. XIX a. pabaigoje neoklasicistiniai rūmai buvo pastatyti ne kam kitam, o carinės Rusijos Vilniaus gubernijos teismams.

Sovietų okupacijos metais (1940–1941, 1944–1990) pastatas priklausė sovietų represinėms institucijoms NKVD ir NKGB (MGB, KGB), nacių okupacijos laikotarpiu (1941–1944) jame šeimininkavo gestapas. 1940 m. rudenį pastato pusrūsyje buvo įrengtas kalėjimas, kuriame tardymo metu iki teismo buvo kalinami antisovietinio pasipriešinimo dalyviai, kitaminčiai, kovotojai už žmogaus teises. 1944–1947, 1950–1952 ir 1956–1969 m. specialiai įrengtoje patalpoje buvo vykdomi mirties nuosprendžiai.

Atkūrus Lietuvos valstybės nepriklausomybę ir iš pastato išsikrausčius sovietinio saugumo darbuotojams, buvusiuose KGB rūmuose 1992 m. įkurtas Okupacijų ir laisvės kovų muziejus, turintis dabartinei kartai priminti, o ateinančioms – papasakoti apie sunkius ir tragiškus Lietuvai ir jos žmonėms okupacijos metus.

Buvęs KGB vidaus kalėjimas – svarbiausia muziejaus ekspozicijos dalis – išsaugotas toks, kokį jį paliko sovietų saugumiečiai 1991 m. rudenį. Lankytojai gali apžiūrėti išlikusias kameras, karcerius, kalinių pasivaikščiojimo kiemelius, specialiosios paskirties patalpas. Buvusioje mirties nuosprendžių vykdymo patalpoje įrengta ekspozicija, supažindinanti su žmogaus pasmerkimo mirčiai ir bausmės įvykdymo procedūra. 3-ioje kalėjimo kameroje įrengta ekspozicija, skirta nacių okupacijos laikotarpiui (1941–1944) Lietuvoje ir šios okupacijos metu vykdytam holokaustui. Pirmajame ir antrajame muziejaus aukštuose įrengtos šiuolaikinės ekspozicijos, pasakojančios apie 1940 m. Lietuvos okupaciją ir aneksiją, sovietų valdžios vykdytas represijas, Lietuvos gyventojus lageriuose ir tremtyje, 1944–1953 m. vykusį organizuotą partizaninį pasipriešinimą, represinių struktūrų veiklą ir neginkluotąjį pasipriešinimą 1954–1991 m.

Muziejus yra parengęs keletą kilnojamųjų parodų, iš kurių populiariausias – „Karas po karo: ginkluotasis antisovietinis pasipriešinimas Lietuvoje 1944–1953 m.“, „Kad nepasikartotų, kad niekada nepasikartotų...“, „Po svetimu dangum: Lietuvos gyventojai sovietų lageriuose ir tremtyje 1940–1958 m.“ ir „Vilko vaikai: duonos keliu iš Rytų Prūsijos į Lietuvą. 1945–1948“. Tiek jas, tiek ir kitas parodas, tokias kaip „Armėnų genocidas. 1915 metai“, „1939–1940 m. Lietuvoje internuoti lenkai“, „Gulag’as. Vieno lagerio istorija“, „Vanagas su vanagėliais“ ar „Atgimimo mitingai: žvilgsnis iš kitos barikadų pusės“, pageidaujantieji gali užsisakyti eksponuoti Lietuvoje ir užsienyje.

Muziejuje yra knygynėlis, kuriame prekiaujama Centro leidiniais. Lankytojai gali užsisakyti lietuvių, anglų ir rusų kalbomis vedamas temines ir apžvalginę ekskursijas, apžiūrėti keičiamąsias parodas, dalyvauti teminiuose vakaruose, parodų pristatymuose, susitikimuose su buvusiais politiniais kaliniais, tremtiniais ir partizanais. Mokiniamis greta ekskursijų dar siūlomi edukaciniai užsiėmimai ir dokumentinių filmų peržiūros.

(skirta 6–12 kl., trukmė 1 val.)

Ekskursijos metu supažindinama su visomis muziejaus ekspozicijomis, kurios įrengtos buvusio KGB vidaus kalėjimo kamerose, mirties nuosprendžių vykdymo patalpoje ir buvusiuose KGB darbuotojų kabinetuose. Muziejaus ekspozicijose pristatomas nepriklausomybės praradimas XX a. viduryje, 1944–1953 m. vykęs ginkluotasis tautos pasipriešinimas, sovietinės valdžios represijos, Lietuvos gyventojų kalinimas lageriuose ir gyvenimas tremtyje bei neginkluota tautos kova dėl laisvės. Apžiūrimas buvęs KGB vidaus kalėjimas, pasakojama apie jame kalintų žmonių patirtas kančias ir pastangas neprarasti žmogiško orumo, tikėjimo ir vilties.

Buvęs KGB vidaus kalėjimas

(skirta 6–12 kl., trukmė 45 min.)

Ekskursijos metu supažindinama su KGB vidaus kalėjimu, jame kalintų žmonių būtimi ir buitimi, patirtomis kančiomis ir begalinėmis pastangomis nepasiduoti gniuždančiai tikrovei. Ekskursija baigiama patalpoje, kurioje vykdant mirties nuosprendį nužudyta daugiau kaip tūkstantis nuteistųjų.

Lietuvos gyventojai lageriuose ir tremtyje

(skirta 6–12 kl., trukmė 45 min.)

Ekskursijos metu supažindinama su okupacinės valdžios vykdytomis represijomis, sovietine baudžiamąja sistema. Atskleidžiamos sunkios politinių kalinių ir tremtinių gyvenimo, buities ir darbo sąlygos. Pasakojama apie jų pastangas išsaugoti savo papročius, kalbą ir istorinę savimonę.

Partizaninis karas Lietuvoje

(skirta 6–12 kl., trukmė 45 min.)

Ekskursija pasakoja apie devynerius metus trukusį organizuotą antisovietinį partizaninį karą dėl nepriklausomos valstybės atkūrimo. Supažindinama su partizanų junginių teritorine struktūra ir karine organizacija, laisvės kovotojų kasdiene veikla ir buitimi, nelygia kova ir neišvengiamomis netektimis.

Neginkluotasis pasipriešinimas 1954–1991 m.

(skirta 6–12 kl., trukmė 45 min.)

Ekskursijos metu supažindinama su spontanišku tautiniu pasipriešinimu, XX a. septintajame–aštuntajame dešimtmečiais išryškėjusiomis pasipriešinimo sąjūdžio kryptimis ir joms atstovavusiomis pagrindžio organizacijomis. Nušviečiamas ir dainuojančiąja revoliucija vadinamas tautinio atgimimo sąjūdis, tragiški Sausio 13-osios įvykiai.

Partizanų karinė organizacija: 1944–1953 m.

(skirta 10–12 kl., trukmė 1 val.)

Jau 1944 m. vasarą Lietuvos vyrai – ginkluoti ir neginkluoti – patraukė į miškus ir priėmę priesaiką tapo partizanais. Edukacinio užsiėmimo metu mokiniai supažindinami su partizaninio karo etapais ir jų skiriamaisiais bruožais. Aptariamas Lietuvos partizanų struktūros – sričių, apygardų ir rinktinių – kūrimas, trumpai pristatoma partizanų vadovybė. Supažindinama su partizanų uniforma, skiriamaisiais ženklais, atliekamos praktinės užduotys.

Laisvės kovotojų kasdienybė: kova už laisvę ir būvį

(skirta 10–12 kl., trukmė 1 val.)

Kasdienis partizanų gyvenimas atsispindi fotografijose, atsiminimuose ir laiškuose. Edukaciniame užsiėmime apžvelgiami įdomesni Lietuvos laisvės kovotojų kasdienybės aspektai. Kalbama apie bunkerius, medicinos pagalbą, partizanų karo lauko teismus, maistą, atokvėpio minutes. Taip pat pasakojama, kaip partizanai švėsdavo religines ir tautines šventes. Naudojantis istoriniais šaltiniais, atliekama praktinė užduotis.

Tremties ir kalinimo vietų geografija Sovietų Sąjungoje

(skirta 7–11 kl., trukmė 1 val.)

Vienas iš trėmimų ir kalinimo lageriuose tikslų buvo aprūpinti darbo jėga tolimas, retai apgyvendintas ar negyvenamas Sovietų Sąjungos vietoves. Vienos nuo kitų jos buvo nutolusios šimtus ar net tūkstančius kilometrų, todėl labai skyrėsi gamtinės ir gyvenimo sąlygos, taip pat darbai, kuriuos teko dirbti kaliniams ir tremtiniams iš Lietuvos. Apie tai ir pasakojama šiame edukaciniame užsiėmime. Siekiant įtvirtinti žinias, dėliojama dėlionė, sprendžiamas kryžiažodis, pagal demonstruojamų dokumentinių filmų ištraukas nustatomos geografinės zonos ir įvardijamos vietovės.

Sovietų kalėjimai, lageriai ir tremtis: skiriamieji bruožai

(skirta 8–12 kl., trukmė 1 val.)

Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, beveik 300 tūkst. žmonių atsidūrė toli nuo Tėvynės. Vieni jų buvo išvežti į tremtį, kiti – į kalėjimus ir lagerius. Kuo skyrėsi gyvenimas tremtyje nuo kalinimo lageryje? Ar skyrėsi kalinimas lageryje nuo kalinimo kalėjime? Atsakymus į šiuos ir kitus klausimus sužinos edukaciniame užsiėmime apsilankę mokiniai. Užsiėmimas iliustruotas gausia vaizdine medžiaga, atliekama pastabumą lavinanti užduotis.

Politinių kalinių sukilimai ir streikai Gulago lageriuose

(skirta 10–12 kl., trukmė 1 val.)

Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, beveik 150 tūkst. žmonių buvo įkalinti pataisos darbų lageriuose arba ypatingojo režimo lageriuose. Ir vienuose, ir kituose buvo taikomos nežmoniškos kalinimo ir politinių kalinių išnaudojimo, žeminimo ir niekinimo sąlygos, vertusios vienyti ir priešintis lagerių administracijai. Gerai organizuoti, konkrečius reikalavimus lagerio administracijai ir aukščiausiai Sovietų Sąjungos vadovybei iškėlę sukilimai vyko Vorkutoje, Norilske ir Kengyre. Apie svarbiausius šių sukilimų etapus supažindinama edukaciniame užsiėmime.

Pabėgimai iš kalinimo ir tremties vietų

(skirta 10–12 kl., trukmė 1 val.)

Ištremti iš savo gimtųjų vietų, įkalinti kalėjimuose ir lageriuose troško vieno – kuo greičiau sugrįžti atgal į Lietuvą. Pasiryžusiųjų tokiam žingsniui laukė daugybė išbandymų, kurių iš anksto numatyti jie negalėjo. Kokios priežastys skatino bėgti, kas ryždavosi bėgti, kokias kliūtis tekdavo įveikti bėgant, kas

laukdavo pabėgusiųjų, jei juos sučiupdavo sovietų saugumo pareigūnai ir ar buvo sėkmingų pabėgimo istorijų sužinosite edukacinio užsiėmimo metu.

Lietuvos dvasininkai sovietų lageriuose ir tremtyje (skirta 8–12 kl., trukmė 1 val.)

Okupacijos metais buvo represuota apie 20 proc. Lietuvos dvasininkų. Edukacinio užsiėmimo metu, remiantis pasakojimais bei retomis ir įdomiomis fotografijomis, supažindinama, kaip Lietuvos katalikų kunigai, atsidūrę toli nuo Lietuvos, nepaisydami draudimų ir suvaržymų, vykdė ganytojišką veiklą. Taip jie stiprino likimo draugų dvasią ir padėjo išgyventi bei ištvirti nelaisvės sunkumus.

Užsiėmimo pabaigoje pateikiama loginė užduotis ir diskutuojama.

Vaikai tremtyje

(skirta 5–8 kl., trukmė 1 val.)

1941–1953 m. kartu su suaugusiais iš Lietuvos į tremtį buvo išvežta ne mažiau kaip 39 tūkst. vaikų. Edukaciniame užsiėmime, remiantis vaizdine medžiaga ir užfiksuotais amžininkų prisiminimais, mėginama atskleisti jų patirtus išgyvenimus ir pastangas išlikti tremties sąlygomis. Edukacinio užsiėmimo dalyviai gali iš arčiau apžiūrėti ir paliesti autentiškus tremtinių daiktus, atsižvelgiant į amžių, jiems skiriamos įvairios meninės, loginės ir kitos užduotys.

leškojom šviesos tamsos karalystėje

(skirta 9–12 kl., trukmė 1 val.)

Užsiėmimo metu pasakojama, kaip toli nuo gimtinės išvežti lietuviai tremtiniai ir kaliniai stengėsi išlaikyti žmogiškąjį orumą, neprarasti krikščioniškojo tikėjimo, tautinės savimonės, noro mokytis. Tremtiniai slapta mokė vaikus lietuvių kalbos,

Rodomi daugiau nei 60 pavadinimų filmai tremties, laisvės kovų ir Lietuvos atgimimo tematika. Iš jų populiariausi:

„Gyveno senelis ir bobutė“

(2007 m., trukmė 30 min.)

Filmas „Gyveno senelis ir bobutė“ – tai režisierės Giedrės Beinoriūtės senelių, ištremtų į Sibirą, gyvenimo istorija, papasakota mažos mergaitės, savaip suprantančios anų dienų įvykius, lūpomis. Filme panaudotos fotografijos iš asmeninio autorės ir Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus archyvo, jis pajairintas animaciniais ir kino kronikų intarpais.

„Atiduok tėvynei, ką privalai“

(2015 m., trukmė 30 min.)

Režisieriaus Algio Kuzmicko filme pasakojama apie visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavimą, kuris įvyko 1949-ųjų žiemą Radviliškio rajone, Minaičių kaime, Stanislovo Mikniaus sodyboje įrengtame bunkeryje. 1949 m. vasario 16 d. ten buvo pasirašyta Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio politinė Deklaracija, patvirtinusi partizanų siekį atkurti nepriklausomą demokratinę valstybę. Liudininkų pasakojimai ir bunkerio vietoje atlikti archeologiniai tyrimai padeda geriau suprasti didvyriškų partizaninių kovų istorijas.

„Laisvės žvalgas“

(2022 m., trukmė 1 val. 6 min.)

Režisieriaus Algio Kuzmicko ir Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro vyriausiojo istoriko Daliaus Žygelio filmas skirtas ginkluoto Lietuvos pasipriešinimo legendai Juozui Lukšai ir jo neįtikėtiniems prasiveržimams į Vakarus paminėti. Filmą sukurtas Juozo Lukšos 100-ųjų gimimo ir 70-ųjų mirties metinių proga.

Muziejaus ekspozicijos lankomos

Trečiadieniais–šeštadieniais 10–18 val.

Sekmadeniais 10–17 val.

Edukaciniai užsiėmimai vedami, filmai demonstruojami

Trečiadieniais–ketvirtadieniais 10–17 val.

Penktadieniais 10–16 val.

Ekskursijos užsakomos ekspozicijų lankymo valandomis

Tel.: +370 646 49539, +370 646 49541, +370 602 87022

El. p.: gidai@genocid.lt, muziejus@genocid.lt

Edukaciniai užsiėmimai, filmų peržiūros, muziejinės programos pristatymai mokyklose ir stovyklose užsakomi administracijos darbo laiku (pirmadieniais–ketvirtadieniais 8–17 val., penktadieniais 8–16 val.)

Tel. +370 605 05027

El. p. edukacija@genocid.lt

Kilnojamosios parodos užsakomos administracijos darbo laiku (pirmadieniais–ketvirtadieniais 8–17 val., penktadieniais 8–16 val.)

Tel.: +370 602 87022, +370 646 50097

El. p. muziejus@genocid.lt

Aukų g. 2A, 01113 Vilnius
El. p. muziejus@genocid.lt
www.genocid.lt/muziejus

TUSKULĖNŲ RIMTIES PARKO MEMORIALINIS KOMPLEKSAS (Žirmūnų g. 1F, 1N)

Tuskulėnų rimties parko memorialinis kompleksas (toliau – Tuskulėnų memorialas), įsikūręs Tuskulėnų dvaro teritorijoje, mena tragiškus XX a. vidurio Lietuvos istorijos įvykius. Dvaro teritorija nuo XVI a. buvo žinoma kaip karališkojo dvaro žemė, o iki šių dienų išlikę dvaro rūmai, pastatyti apie 1825 m., klestėjo kaip vienas iš Vilniaus kultūros židinių. Antrosios sovietų okupacijos metais nacionalizuoto dvaro teritorijoje 1944–1947 m. buvo slapta užkasti NKGB (MGB) vidaus kalėjime ir Vilniaus apylinkėse nužudyti antisovietinio ginkluotojo pasipriešinimo dalyviai, dvasininkai ir kiti asmenys, neįtikę sovietiniam totalitariniam režimui.

Atkūrus Lietuvos valstybės nepriklausomybę ir dvaro teritorijoje atlikus archeologinius ir antropologinius tyrimus, buvo rasti 724 žmonių palaikai, kurie dabar ilsisi Tuskulėnų memorialo koplyčioje-kolumbariume. Dauguma nužudytųjų buvo lietuviai, kiti – rusai, lenkai, vokiečiai, baltarusiai, latviai, ukrainiečiai, žydai – iš viso penkiolikos tautybių žmonės.

Sovietinių represijų aukoms atminti Memorialinio komplekso teritorijoje esančio Baltojo dvarelio rūsyje įrengta ekspozicija „Tuskulėnų dvaro paslaptys“. Ekspozicija lankytojams atskleidžia sovietinio totalitarinio režimo sukurtą žiaurų mirties nuosprendžių priėmimo ir vykdymo mechanizmą, jos terminaluose pateikiami 1944–1947 m. Vilniaus NKGB (MGB) vidaus kalėjime nužudytų asmenų biografiniai duomenys. Dalis ekspozicijos skirta Tuskulėnų dvaro istorijai, eksponuojama archeologų rasta vertinga XVII a. vid. statybinės keramikos degimo krosnis.

Tuskulėnų dvaro rūmuose rodoma ekspozicija „Projektas – HOMO SOVIETICUS“, kuria siekiama atskleisti sovietinio totalitarinio režimo pastangas ir priemones kurti naują socialinę, kultūrinę ir politinę aplinką. Tai bandymas suprasti Sovietų Sąjungoje ir sovietinėje Lietuvoje gyvenusį žmogų, kartais dar vadinamą homo sovieticus, ir kartu parodyti, kokiomis sąlygomis jis gyveno ir koks buvo.

Tuskulėnų memorialinis kompleksas

(skirta 5–12 kl., trukmė 1 val.)

Ekskursijos metu, vaikstant po parko teritoriją, lankytojai supažindinami su Tuskulėnų dvaro istorija, 1944–1947 m. dvaro sodybos paskirtimi, aplankoma koplyčia-kolumbariumas, kurioje palaidoti NKGB (MGB) vidaus kalėjime nužudyti žmonės ir Vilniaus apylinkėse žuvę kovotojai.

Tuskulėnų dvaro paslaptys

(skirta 5–12 kl., trukmė 1 val.)

Lankant muziejinę ekspoziciją supažindinama su sovietinio totalitarinio režimo sukurtu mirties nuosprendžių priėmimo ir vykdymo procesu. Pasakojama apie slapta atvežtus ir užkastus Tuskulėnų dvaro teritorijoje žmones, kuriems 1944–1947 m. Vilniaus NKGB (MGB) vidaus kalėjime buvo įvykdyta mirties bausmė. Aptariamos egzekucijų organizatorių ir vykdytojų biografijos, Sovietų Sąjungos represinių struktūrų veikimo metodai. Taip pat pristatoma Tuskulėnų dvaro istorija nuo XVI a. iki šių dienų.

Projektas – HOMO SOVIETICUS

(skirta 5–12 kl., trukmė 1 val. 30 min.)

Šioje ekspozicijoje keliamas klausimas – kas buvo ir yra *homo sovieticus*? Koks tai žmogus ir kaip jis buvo kuriamas? Muziejus aprėpia visą sovietinį laikotarpį – nuo Josifo Stalino iki pirmųjų Sąjūdžio metų. Supažindinama su to meto gyvenimo realijomis ir (ne) tikrove. Parodoma ir pasakojama, kokiais metodais sovietinė valdžia bandė įsibrauti į pagrindines gyvenimo sritis: kultūrą, religiją, istoriją, meną, mokslą, laisvalaikį, šeimą ir kt. Taip pat pabrėžiamas Lietuvos piliečių nenoras tarnauti naujai represinei valdžiai ir bandymai su ja kovoti.

Tuskulėnus kūrusios ir griovusios rankos

(skirta 5–12 kl., trukmė 1 val.)

Edukacinio užsiėmimo metu supažindinama su Tuskulėnų dvaro raida nuo XVI a. iki šių dienų. Dalyviams pristatomas svarbiausias Memorialinio komplekso akcentas – koplyčia-kolumbariumas, kur ilsisi sovietinių represijų aukos. Taip pat lankytojai sužino Tuskulėnų dvaro rūmų, ofcinos, Baltojo dvarelio (F. Valickio vilos), Šv. Teresės koplytėlės ir parko istoriją, susipažįsta su šių objektų architektūra ir paskirties kaita įvairiais istorijos laikotarpiais. Užsiėmimo metu klausimų ir atsakymų forma pateikiamos praktinės užduotys, kuriomis įtvirtinamos gautos žinios.

Tuskulėnų aukos ir budeliai

(skirta 7-12 kl., trukmė 1 val.)

1944-1947 m. Vilniaus NKGB (MGB) vidaus kalėjime mirties bausmė įvykdyta 767 asmenims, kurių palaikai buvo slapta atvežti ir užkasti Tuskulėnų dvaro teritorijoje. Šio edukacinio užsiėmimo dalyviai sužino asmenybių, neįtikusių represinėms okupantų struktūroms, gyvenimo istorijas. Supažindinama su egzekucijų organizatorių ir vykdytojų biografijomis bei Sovietų Sąjungos represinių struktūrų veikimo metodais. Remiantis istoriniais šaltiniais - autentiškomis nuotraukomis, archyviniais dokumentais - atliekamos užduotys.

Vėliava, himnas ir herbas Lietuvos valstybingumo istorijoje

(skirta 5–12 kl., trukmė 1 val.)

Lietuvos valstybės simboliai – herbas, vėliava ir himnas – turi šimtameses tradicijas. Būta istorijos tarpinių, kai, Lietuvai praradus nepriklausomybę, valstybingumo simboliai reprezentavo tautos laisvės siekius, žymėjo okupuoto krašto tautos vienybę. Kodėl šie permainingą Lietuvos valstybingumo istoriją atspindintys simboliai mums tokie svarbūs, kaip jie kito amžiams bėgant? Atsakymus į šiuos ir kitus klausimus galima sužinoti edukacinio užsiėmimo metu. Siekiant lavinti edukacinio užsiėmimo dalyvių pastabumą, dėliojamos dėlionės.

Lietuviškų tradicijų, papročių naikinimas ir sovietinių švenčių primetimas

(skirta 5–12 kl., trukmė 1 val.)

Lietuvių tautos švėstas ir švenčiamas šventes galima suskirstyti į šeimos, kalendorines ir valstybines. Edukacinio užsiėmimo metu aptariamos ir palyginamos lietuvių tautos slapta šeimose švėstos ir dabar viešai švenčiamos šventės su tomis, kurios buvo primestos švėsti sovietinės okupacijos metais. Edukacinis užsiėmimas iliustruotas vaizdine medžiaga, jo metu dalyviai atlieka įvairias užduotis.

Romas Kalanta: liepsnojantis testamentas

(skirta 5–12 kl., trukmė 1 val.)

R. Kalanta – Lietuvos laisvės šauklys, savo gyvybę paaukojęs už tautos laisvę. 1972 m. gegužės 14 d. Kauno miesto sode, prie Muzikinio teatro, protestuodamas prieš sovietinį režimą, R. Kalanta apsipylė benzinu ir užsiliesnojęs sušuko: „Laisvę Lietuvai!“ Edukacinis užsiėmimas supažindina su Kauno gatvėse ir R. Kalantos susideginimo vietoje kilusių masinių jaunimo pasipriešinimo demonstracijų akimirkomis po jo žūties. 1972 m. gegužės 18–19 d. vyko demonstracijos, kuriose dalyvavo keli tūkstančiai žmonių. Eidami Kauno gatvėmis jie skandavo: „Tegyvuoja nepriklausoma Lietuva!“ R. Kalantos auka sukėlė didelį atgarsį visuomenėje ir stiprino Lietuvos išsivadavimo siekį.

Pabėgimas iš sovietinės pilkumos: jaunimo maištas

(skirta 5–12 kl., trukmė 1 val.)

Moksleiviai ir studentai buvo vieni aktyviausių pasipriešinimo okupacijai dalyvių. Nuslopinus ginkluotąjį partizaninį pasipriešinimą, pradėjo kurtis įvairios jaunimo pagrindinės organizacijos. XX amžiaus 7–9 dešimtmetyje radosi jaunimo judėjimai, kurie režimui priešinosi savita gyvenimo filosofija ir forma. Šio edukacinio užsiėmimo dalyviai susipažįsta, kokiais būdais jaunimas priešinosi sovietinei sistemai ir kaip valdžia siekė nuslopinti tokius judėjimus ir sunaikinti pagrindines organizacijas.

Užsiėmimo pabaigoje atliekamos įvairios užduotys.

Sovietinės kasdienybės pilkuma

(skirta 5–12 kl., trukmė 1 val.)

Edukacinio užsiėmimo metu pasakojama apie tradicinio lietuviško kaimo sugriovimą sukuriant kolūkių ir tarybinių ūkių sistemą. Parodoma, kaip formavosi ir kito daugiabučių architektūra, atskleidžiami sovietinės paslaugų srities trūkumai, laisvalaikio leidimo ypatumai, plataus vartojimo prekių stoka, kuri vertė žmones ieškoti alternatyvių būdų pasigaminti ar nelegaliai įsigyti būtiniausių prekių. Užsiėmimo pabaigoje dalyviai atlieka logines užduotis.

Sovietinė laboratorija

(skirta 8–12 kl., trukmė 1 val.)

Edukacinio užsiėmimo metu moksleiviai taps sovietinio laikotarpio tyrinėtojai – mokslininkais! Moksleiviai, pasiskirstę grupėmis, tyrinės vieną iš penkių temų: kultūros, moralės ir vertybių kaitos, religijos, tapatybės transformacijos ir kasdienybės. Tyrimas atliekamas nagrinėjant salėse esančią tekstinę medžiagą ir interaktyvias erdves. Pabaigoje – rezultatų aptarimas ir pristatymas.

1. Tai vienas prestižiškiausių lengvųjų automobilių sovietmečiu. Kaip jis vadinasi?

• Kokie svarbūs kultūriniai pokyčiai prasidėjo po Stalino mirties?

Pogrindžio jaunimo organizacijos sovietmečiu

(skirta 8–12 kl., trukmė 1 val.)

Lietuvos jaunimo pogrindžio organizacijų kūrimasis ir jų veikla buvo svarbus veiksnys kovojant su sovietiniu režimu. Jaunimas aktyviai būrėsi į grupes ir tęsė partizanų pradėtus darbus. Svarbiausias jų veiklos tikslas – Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas. Šio edukacinio užsiėmimo metu dalyviai sužinos, kaip kūrėsi jaunimo organizacijos, kokie reikalavimai buvo keliami naujiems nariams ir kokie buvo pagrindiniai jų veikimo metodai. Taip pat bus atskleista KGB naudota taktika siekiant susidoroti su organizacijų nariais ir kas grėsė jaunimui už antisovietinę veiklą.

Tuskulėnuose išgelbėtos gyvybės 1942–1944 m.

(skirta 9–12 kl., trukmė 1 val.)

Holokaustas – viena iš didžiausių XX amžiaus tragedijų. Edukacinio užsiėmimo metu dalyviai sužino, kas vadovavo ir kas vykdė žydų genocidą Lietuvoje, kada pradėjo kurtis getai ir kokios buvo gyvenimo sąlygos juose, kas ir kokiais būdais gelbėjo žydus. Nemažai dėmesio skiriama Antonovičių šeimai, gyvenusiai Tuskulėnų dvare ir gelbėjusiai žydus. Užsiėmimo pabaigoje atliekamos įvairios užduotys.

EDUKACINIAI ŽAIDIMAI

Atrask Tuskulėnų dvaro lobį!

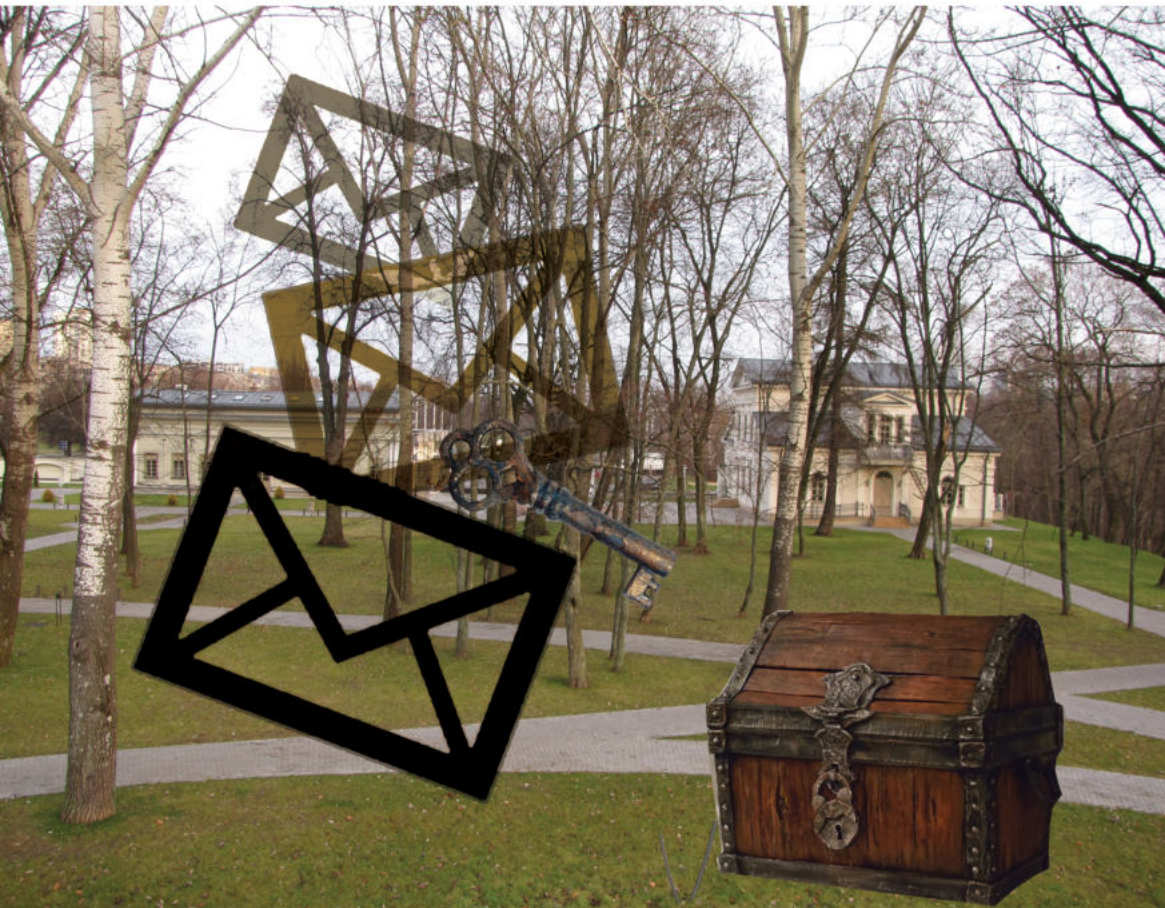
(skirtas 5–8 kl., trukmė 1 val. 30 min.)

Dalyviai, pasidaliję į komandas, Memorialinio komplekso teritorijoje turi surasti devynis vokus, kuriuose esanti informacija padės aptikti paslėptą lobį. Pažintinio-educacinio žaidimo metu, atlikdami užduotis, mokiniai turės galimybę susipažinti su Memorialinio komplekso istorija. Žaidimas vyksta kovo–rugsėjo mėnesiais.

Okupuotos Lietuvos istoriją pažink kitaip

(skirtas 10–12 kl., trukmė 1 val.)

Dalyviai, pasidalinę į komandas, turi atsakyti į pateiktus klausimus, išspręsti muzikines ir garsines užduotis, susijusias su Lietuvos okupacija. Mokiniai atsakinėdami į klausimus smagiai praleis laiką, pasitikrins turimas žinias, plačiau susipažins su XX a. antrosios pusės Lietuvos istorija.

Sovietinis inkubatorius

(skirtas 8–12 kl., trukmė 1 val.)

Memorialinio komplekso lankytojai gali susipažinti su vėlyvojo sovietmečio istorija naudojantis naujomis interaktyviomis priemonėmis. Jei norite žinoti, kaip buvo klostojama istorija, kas yra deficitas, ką reiškia būti kitokiam sovietinėje santvarkoje, kas yra cenzūra, ką reiškia būti sekamam, galite dalyvauti edukaciniame žaidime. Jūs turėsite galimybę atsidurti sovietinio gyvenimo aplinkoje, susidurti su įvairiomis situacijomis ir pasirinkti savo likimą.

Rodomi daugiau nei 60 pavadinimų filmai tremties, laisvės kovų, Lietuvos atgimimo ir Tuskulėnų istorijos tematika. Iš jų populiariausi:

„Holokausto vaikai“

(2011 m., trukmė 28 min.)

Režisieriaus Justino Lingio filmas pasakoja apie Holokaustą Lietuvoje. Antrojo pasaulinio karo metu daugiau nei devyni iš dešimties Lietuvoje gyvenusių žydų tapo baisaus smurto ir masinių žudynių aukomis. Labiausiai pažeidžiami ir mažiausiai apsaugoti buvo žydų vaikai ir seneliai. Pagal nacių ideologiją visi jie buvo pasmerkti mirčiai. Tik nedaugeliui vaikų pavyko išsigelbėti. Vienas iš jų – prof. habil. dr. Markas Petuchauskas. Jo prisiminimuose giliai įsirėžę dramatiški XX a. įvykiai, kurie buvo žiaurūs ir tragiški visam kraštui. Tačiau ir tomis siaubo kupinomis dienomis Lietuvoje atsirado žmonių, kurių drąsa ir pasiaukojimas padėjo išgyventi. Išsigelbėjimas nuo mirties prilygo stebuklui.

„Ledo vaikai“

(2011 m., trukmė 56 min.)

Ingos Berulienės ir Justino Lingio filmas supažindina su sovietinio teroro metu iš Baltijos šalių ištremtų ar tremtyje gimusių vaikų patirtimis ir likimais. Filmo kūrėjus domino, kaip tremtis paveikė vaikų pasaulėžiūros, humanistinių vertybių sistemos ir tautinio identiteto formavimąsi, kas lėmė buvusių tremtinių aktyvią poziciją siekiant Baltijos šalių nepriklausomybės ir ją atkuriant.

„Tuskulėnų paslaptis“

(2009 m., trukmė 30 min.)

Vytauto Damaševičiaus ir Juozo Matonio sukurtame dokumentiniame filme atskleidžiama tragiška XX a. vidurio Tuskulėnų dvaro teritorijos istorija bei 1944–1947 m. Vilniaus NKGB (MGB) vidaus kalėjime nužudytų ir Tuskulėnuose užkastų žmonių likimai.

„Tremtinių vaikai“

(2011 m., trukmė 25 min.)

Autoriaus Justino Lingio dokumentinis filmas pasakoja apie pirmąjį masinį Lietuvos gyventojų trėmimą į Sibirą. Iki Antrojo pasaulinio karo didžiausia susidorojimo akcija su Lietuvos gyventojais buvo įvykdyta 1941 m. birželio 14–18 dienomis. Per kelias dienas buvo suimta ir iš Lietuvos išvežta apie 18 tūkst. žmonių, iš jų kiek daugiau nei 5 tūkst. vaikų. Trėmimus vykdė NKVD darbuotojai, o jiems talkino vietinis partinis sovietinis aktyvas. Daugumai Lietuvos gyventojų, retai peržengusių savo parapijos ribas, atrodė, kad atėjo pasaulio pabaiga.

„Kapas 27/3. Vanago sugrįžimas“

(2020 m., trukmė 52 min.)

Režisieriaus Algio Kuzmicko dokumentiniame filme pasakojama apie labai sudėtingas Lietuvos partizanų vado Adolfo Ramanausko-Vanago palaikų paieškas ir jų atradimą panaudojant naujausius mokslinius metodus.

Memorialinio komplekso ekspozicijos lankomos

Trečiadieniais–šeštadieniais 10–18 val.

Sekmadieniais 10–17 val.

Ekskursijos užsakomos ir vedamos ekspozicijų lankymo valandomis

Tel.: +370 602 87308, +370 646 46279, +370 602 04592,

el. p. ekspozicija.tuskulenai@genocid.lt

Edukaciniai užsiėmimai ir filmų peržiūros, muziejinės programos pristatymai mokyklose ir stovyklose užsakomos ir vedamos

Pirmadieniais–ketvirtadieniais 8–17 val.

Penktadieniais 8–15.45 val.

Tel. +370 646 45949, el. p. edukacija.tuskulenai@genocid.lt

Koplyčia-kolumbariumas atvira lankytojams pageidaujant

Pirmadieniais–antradieniais 9–16 val.

(skambinti tel. +370 646 46153 arba kreiptis į memorialinio komplekso darbuotojus adresu Žirmūnų g. 1F)

Trečiadieniais–šeštadieniais 10–18 val., sekmadieniais 10–17 val.

(skambinti tel. +370 646 49629 arba kreiptis į muziejinės ekspozicijos „Projektas – HOMO SOVIETICUS“ darbuotojus adresu Žirmūnų g. 1F)

